

Kuntouttava työtoiminta

Tietoa koottiin kuntouttavan työtoiminnan palvelun sisällöin osalta kaupunkien/kuntien/kuntayhtymien nettisivuilta. Muihin kysymyksiin tieto kerättiin maakunnan alueelle lähetetyllä kyselyllä. Kyselyyn on kuntouttavan työtoiminnan osalta vastannut 7 henkilöä, joista yksi kuntakokeilun työntekijä ja 6 aikuissosiaalityön työntekijää. Kysely on lähetetty kirjaamon kautta kaikkiin Etelä-Pohjaamon kuntiin, joista vastaukset saatiin seuraavan laisesti: JIK 1hlö, Järvi-Pohjanmaa 1hlö, Kuntayhtymä Kaksineuvoinen 2hlö, KuusSoTe 1hlö, LLKY 1hlö ja Seinäjoki 1hlö

Kuvaile palvelun sisältöä

Palvelun sisältöä kuvataan kyselyyn vastanneiden kaupunkien/kuntayhtymien ja kuntakokeilujen nettisivuilla mm. seuraavasti:

KuusSoTe kuvaa työtoiminnan sisältöä sivuillaan tarkimmin: ”Työtoiminta sisältää asiakkaan tarpeen mukaisesti työelämävalmiuksia edistävää toimintaa (cv-laadinta, korttikoulutukset, työnhakutaidot), elämäntilannetta ja toimintakykyä edistävää toimintaa (harrastusmahdollisuudet, verkostot) ja työn tekemistä.”

Työllisyyden kuntakokeilu (Seinäjoki ja Ilmajoki) kuvaa enemmän toiminnan tavoitteita, kuin sisältöä. Sen mukaan kuntouttava työtoiminta auttaa asiakasta pääsemään työhön, koulutukseen ja työvoimapaikoihin parantamalla asiakkaan elämäntilannetta ja toimintakykyä. Lisäksi kuvataan, että asiakas voi rakentaa polkua kohti avoimia työmarkkinoita. Korostetaan myös sitä, ettei kyseessä ole työsuhteeseen vaan tavoitteena mm. totutella työelämän pelisääntöihin.

Myös Kuntayhtymä Kaksineuvoinen kuvaa kuntouttavaa työtoimintaa kohderyhmän ja tavoitteiden kautta. ”Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on tukea ja vahvistaa asiakkaan elämän- ja arjenhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä, avoimille työmarkkinoille, koulutukseen tai työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin pääsyä.” lisäksi todetaan, että toimintaa järjestetään kaupungin, kuntien ja kuntayhtymän eri toimipisteissä, työpajoilla sekä erilaisissa yhdistyksissä, järjestöissä ja seurakunnissa avustavissa työtehtävissä.” Toiminnan sisällöstä todetaan, että se voi olla totuttautumista työelämän pelisääntöihin tai lähes tavallista kokopäivätyötä avustavissa työtehtävissä.

Suupohjan liikelaitoskuntayhtymän sivuilla kuvataan myös enemmän toiminnan tavoitteita kuin suoraa sisältöä: ”Kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään parantamaan pitkään työttöminä olleiden elämäntilannetta ja työ- ja toimintakykyä sekä avaamaan heille yksilöllisiä väyliä joko suoraan tai työvoimahallinnoin toimenpiteiden kautta työelämään.”

Mikä organisaatio palvelua järjestää?

Vastausten pohjalta palvelun järjestämisvastuu Etelä-Pohjanmaalla on kunnan, kuntayhtymän, liikelaitoskuntayhtymä, sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymän aikuissosiaalityö tai alueen kuntakokeilu.

Mikä taho/tahot palvelua tarjoaa?

Kuntouttavaa työtoimintaa tarjoaa kaikissa vastanneista kunnista kunta/kuntayhtymä. Tämän lisäksi kuntouttavan työtoiminnan paikkoja on säätiöillä, yhdistyksillä, uskonnollisissa yhteisöissä, rekisteröidyissä yhdistyksissä ja säätiössä sekä rekisteröidyssä uskonnollisessa yhdyskunnassa. Lisäksi yhdellä paikkakunnalla palvelua tuottaa yksityinen palveluntuottaja. Etelä-Pohjanmaalla ei ole asiakkaita kuntouttavassa työtoiminnassa ole valtiolla/valtion virastoissa. Seinäjoella on selkeäsi laajin valikoima

palvelun tuottajia. Muualla maakunnassa yleisimmät palveluntuottajat ovat kunta/kuntayhtymä, rekisteröity yhdistys ja uskonnollinen yhteisö.

Kuinka paljon asiakkaita palvelussa on (esim. vuosittain)?

Kuntouttavassa työtoiminnassa on paikkakunnasta riippuen 80-500 asiakasta. Koronan aiheuttamasta kuntouttavan työtoiminnan keskeytyksestä johtuen, vuonna 2020 pääsääntöisesti kuntouttavassa työtoiminnassa oli normaalia vähemmän asiakkaita.

Minkälainen on asiakasrakenne ja -jakauma? (Onko esimerkiksi kehitysvammadiagnoosia, mielenterveysdiagnoosia vai onko palveluun ohjattu sosiaalisista syistä, päihdeongelmista johtuen jne.?)

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen ei vaadi diagnooseja vaan palveluun ohjautuminen tapahtuu asiakkaan tarpeen tai toiveen perusteella. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa kuvataan pääsääntöisesti pitkäaikaistyöttömäksi, jolla jotain työllistymiseen liittyviä haasteita. Kuntouttava työtoiminta on vaihtoehto, ellei asiakas ole vielä kykenevä siirtymään avoimille työmarkkinoille tai opiskelemaan. Vastauksissa kuvattiin, että asiakkaan työ- ja toimintakyky sekä arjenhallinta määrittelevät pitkälti sen, onko kuntouttava työtoiminta hänelle oikea palvelu.

1. Vahvistamaan arjen ja elämänhallintaa (esim. arjenhallinta arkirytmien vakiintumattomuus, päihde- ja mielenterveysongelmat) tarvitaan vahvistusta.
2. Työ- ja toimintakyvyn arvioinnin tukena, kun
 - työkyky on olennaisesti alentunut, tarvitaan näyttöä työ- ja toimintakyvystä (esim. eläkeprosessia tai kuntoutuksen suunnittelua varten)
 - pitkään jatkuneen sairastamisen/kuntoutumisen jälkeen on tarve kokeilla toimintakyvyn riittävyyttä kohti työelämä
3. Oman toimintakyvyn edistämiseksi tai sen tukena esim. kuormittavissa elämäntilanteissa, joissa oma toimintakyky tai jaksaminen eivät vielä riitä etenemiseen avoimille työmarkkinoille
4. Työelämän pelisääntöjen vahvistajana esim. sitoutuminen säännölliseen toimintaan, sitoutuminen normeihin ja yhteisön toimintatapoihin

Mitkä ovat asiakkaiden yleisimmät lähettäjätahot?

Vastausten perusteella Etelä-Pohjanmaalla yleisin palveluun lähettävä taho on TE-palvelut. Lisäksi esille nousevat vahvoina aikuissosiaalityö ja TYP. Yleisimpinä lähettäjätahoina mainitaan myös Kelan palvelut, kuntakokeilu, kunnan työllisyyspalvelut, kunnan mielenterveyspalvelut, ohjaamo, oppilaitokset ja erikoissairaanhoido.

Mihin asiakkaat päätyvät tästä palvelusta?

Saamiemme vastausten mukaan palvelusta kuntouttavasta työtoiminnasta siirrytään Etelä-Pohjanmaalla:

Koulutukseen, mikäli työ- ja toimintakyky on noussut niin että opiskelu on mahdollista ja oma ala/kiinnostuksen kohde on löytynyt.

Työhön, mikäli työllistymisvalmiudet ovat kasvaneet, että voi siirtyä avoimille työmarkkinoille

Työkyvyn ja terveydentilan selvittelyyn, mikäli on huomattu, että on sellaisia työkyvyn haasteita, joita on hyvä lähteä tarkemmin selvittämään

Kuntoutuspalveluihin, esim. Kelan eri kuntoutuspalvelut

Asiakas voi siirtyä myös palkkatukityöhön, eläkeselvityksiin, eläkkeelle tai jäädä sairauslomalle.

Asiakas voi myös ohjautua uudelle kuntouttavan työtoiminnan jaksolle tai palata työttömäksi työnhakijaksi esimerkiksi silloin, jos asiakkaalla ei ole vielä rohkeutta lähteä työelämään, työkyky ei riitä tai sosiaaliset taidot tai stigma rajoittaa työ tai opiskelupaikan saantia.

Kuinka pitkiä palvelujaksoja asiakkailla on?

Asiakkaiden kuntouttavan työtoiminnan palvelujaksojen pituudet vaihtelevat yksilöllisesti. Keskimääräisenkin palvelujakson kesto vaihtelee maakunnan alueella aina kuudesta kuukaudesta viiteen vuoteen.

Kuvaile ja pohdi tiiviisti, kuinka palvelussa toimii yhteistyö muiden sote-palveluiden kanssa

Vastaajat kuvaavat yhteistyön sujuvan alueellaan hyvin ja saumattomasti. Todetaan, että toimitaan tiiviissä verkostossa ja yli palvelurajojen. Erityisesti nostetaan esille yhteyttä terveydenhuoltoon mm. työttömien terveydenhoitajan palvelut sekä moniammatillisten työtiimien toiminta. Yhteistyötahoista nostettiin esille myös TOIKE-hanke, kuntoutuspoliklinikka, päihdepalvelut, mielenterveyspalvelut sekä erilliset työvalmennushankkeet ja Kelan palvelut. Haasteena nostettiin esille ainoastaan aikataulujen ja palvelujen yhteensovittaminen sekä oikea-aikaisuus.

Viisi työntekijöistä kuvaavat roolijakoa työntekijöiden välillä toimivaksi. Nähdään tärkeänä, että asiakkaalla on työntekijä, jolla on tieto kokonaistilanteesta. Toimivan roolijaon nähdään selkeyttävän asiakkaan prosessia ja palvelukokonaisuutta.

Kaksi työntekijöistä näkee, että roolijaossa on ajoittain haasteita. Kun toimijoita on monta eikä ole selkeästi sovittu työnjakoa, voidaan ajoittain tehdä päällekkäistä työtä. Kuntakokeilun koetaan tuoneen sekavuutta aktivointisuunnitelmien laatimiseen. Koetaan, että sosiaalityö panosta haluttaisiin pudottaa aktivointisuunnitelmista pois. Nostettiin esille, että aiemmin tämä roolijako TE-palveluiden kanssa oli selkeä.

Kuntakokeilun osalta nousi esille huoli siitä toteutuvatko aktivointisuunnitelmat asiakaslähtöisesti. Oltiin huolissaan siitä, että kuntakokeilun virkailija pääosin yksin päättää aktivointisuunnitelmassa palveluista, kun ennen sosiaaliohjaaja oli aina näissä mukana. Nyt koetaan, että aktivointisuunnitelmia koitetaan ohittaa tekemällä työllistymissuunnitelmia. Sosiaaliohjaaja otetaan mukaan vain, jos suunnitellaan kuntouttavaa työtoimintaa tai ensimmäisellä kerralla. Oltiin huolissaan siitä, etteivät heikossa asemassa olevat tule kohdatuksi moniammatillisesti, jos heidän asioitaan käsittelee vain yksi virkailija, jolla voi olla mikä tahansa (esim. kaupallinen) koulutus. Nähtiin, että sosiaaliohjauksen ja sosiaalisen kuntoutuksen panoksen tulee olla aikuissosiaalityön alla olevassa työllisyyden hoidossa.

Kuntouttavan työtoiminnan rinnalla kulkevista palveluista yleisimmiksi nostettiin seuraavat: aikuissosiaalityö (sis.sosiaaliohjaus, taloussosiaalityö) 6, päihdepalvelut 4, terveydenhuollon palvelut 3, Kelan palvelut (sis. toimeentulotukipalvelut) 2, kuntoutuspalvelut (sis. Kelan kuntoutukset) 2, sosiaalinen kuntoutus 2, työvalmentajan palvelut 1, mielenterveyspalvelut,

valmennuspalvelut (Buusti ry + muut), ammatillinen kuntoutus selvitys, työ- ja toimintakyvyn selvittely, talous- ja velkaneuvonta, psykiatrian palvelut ja TE-palvelut.

Onko palvelussa tai sen asiakkailla (tai osalla asiakkaista) tukenaan asiakasvastaava? Jos on, kuka toimii asiakasvastaavana? Jos ei, voit pohtia, olisiko asiakasvastaavamallista hyötyä tai haittaa.

Järjestävän tahon osalta asiakkaan omatyöntekijänä toimii kaikissa vastanneissa kunnissa sosiaalihuollon ammattilainen. Lisäksi asiakkaalle on nimetty palvelua tuottavan tahon työntekijöistä myös asiakasvastaava tms.

Kuntouttavan työtoiminnan aikana järjestettävän seurannan ja ohjauksen osalta on kunnissa selkeitä asiakas ja kuntakohtaisia eroja. Tapaamisten tiheys vaihtelee yhdestä kuukaudesta kahteentoista kuukauteen. Voidaan kuitenkin todeta, että tarkistukset 3kk välein nousee vastauksissa kuitenkin vahvimmin esille sekä väliaikoina tapaamisia sovitaan asiakkaan tarpeen mukaisesti.

Yhdessä vastauksessa todettiin, että kunnassa kuntouttavan työtoiminnan aikana asiakkaalle on järjestetty yksilövalmennus työtoimintapaikassa, jolloin katsotaan, että omaa sosiaalipuolen vastuuhenkilön tapaamisia ei säännöllisesti ole vaan aika varataan tarvittaessa. Joidenkin asiakkaiden kohdalla on kuitenkin sovittu erikseen siitä, että kuntouttavan työtoiminnan ohella on säännölliset sosiaaliohjaajan tapaamiset esim. 1x/kk.

Joisessa kunnassa suunnitelma tarkistetaan yleensä 3kk:n välein. Jakson aikana ollaan yhteydessä puhelimitse asiakkaaseen, käydään työtoimintapaikalla tai asiakas tulee käymään toimistolla. Työpajoilla työnjohtajat ovat myös aktiivisesti yhteydessä sosiaaliohjaajiin asiakkaiden asioissa. He pystyvät seuraamaan asiakasta työtoiminnassa ja ilmoittavat, mikäli tulee paljon poissaoloja kuntouttavasta työtoiminnasta. Tällöin sosiaaliohjaaja pystyy heti tarttumaan asiaan ja selvittämään poissaolojen syytä. Ennen jakson päättymistä tehdään arviointikäynti ja mietitään jatkoa. Nähtiin, että tiivis yhteistyö on A ja O.

Yhdessä vastauksessa todettiin, että yhteydenpidon tiiviys riippuu asiakkaasta ja tilanteesta. Joidenkin asiakkaiden suunnitelmia päivitetään 3 kk välein, mutta pääasiassa palveluissa olevilla tarkistusten aika väli voi olla pidempi (6-12kk). Asiakkaaseen ollaan yhteyksissä tarvittaessa ja usein työtoimintapaikalla pystytään tukea ja auttaa asiakasta tarvittavissa asioissa, joten sosiaalitoimen ei ole aina välttämätön olla taho, joka selvittelee asioita.

Yhdessä kunnassa suunnitelma tarkistetaan viimeistään 3 kuukauden välein. Lisäksi asiakas ja järjestävä taho ovat jakson aikana tarvittaessa yhteydessä.

Yhdessä vastauksessa todettiin, että asiakas tavataan kuntouttavan työtoiminnan sopimusta tehdessä/jatkettaessa ja väliarvio pidetään tarpeen mukaan tai riippuen jakson pituudesta. Yhteyttä pidetään tämän 1-2krt/3kk ja lisäksi asiakkaan tarpeen mukaan.

Yhdessä vastauksessa todettiin, että suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan, pääsääntöisesti kuitenkin noin 6 kk välein tai harvemmin.

Yhdessä vastauksessa kerrottiin, että yhteyttä pidetään yksilöllisen tarpeen mukaan. Lisäksi suunnitelma tarkistetaan tarvittaessa ennen kuntouttavan työtoiminnan päättymistä.

Onko asiakkaille tarjolla työhönvalmennusta? Jos on, kuinka paljon?

Vastanneista aluista viidellä on asiakkaille tarjolla työhönvalmennusta. Työvalmennusta tarjoavat Kuntakokeilu, eri hankkeet, Buusti ry, kunnan tai kuntayhtymän oma työvalmentaja ja työvalmentajat kuntouttavan työtoiminnan yksiköissä.

Kahdella alueella ei ole työvalmennusta, minkä arvellaan johtuvan asenneilmapiiristä, osaamisesta ja resursseista.

Mikäli mahdollista, kuvaile ja/tai arvioi, mitä etuuksia asiakkaat saavat. Vaikuttaako etuusjärjestelmän logiikka asiakkaiden ohjautumiseen palveluun? Saavatko asiakkaat korvauksia palveluun osallistumisesta?

Asiakkailla on tulona usein työttömyysetuus ja kulukorvaus. Korotusosaan on oikeus 200 päivän ajalta. Lisäksi mahdollisesti asumistuki ja toimeentulotuki. Lisäksi voi kulkemiseen saada täydentävänä toimeentulotukena matkakuluihin tukea. Matkakulujen korvauksissa ja korvausehdoissa on maakunnallisesti eroavaisuuksia. Osa kunnista tarjoaa kuntouttavaan työtoimintaan osallistujille myös ilmaisen tai hyvän edullisen ruokailumahdollisuuden.

Nähtiin, että etuusjärjestelmän logiikka vaikuttaa sekä palveluun ohjautumiseen että palvelussa pysymiseen. Kulukorvaus ja korotusosa ovat sellaisia, joita ei perustoimeentulotuessa huomioida ja nähtiin, että nämä voivat hieman motivoida osallistumaan palveluun.

Esille nousi myös, että TE-palvelujen asiakkaita ohjataan kuntouttavaan työtoimintaan työkokeilun sijaan, koska palvelulle ei ole maksimimääräaikoja.

Pohdi, minkä asioiden pitää muuttua, jotta palvelusta päästäisiin etenemään nykyistä paremmin avoimille työmarkkinoille/TE-toimiston asiakkaaksi/työllisyyspalveluihin/ Kelan ammatilliseen kuntoutukseen tai koulutukseen.

Kyselyn vastauksista nousi paljon toiminnan parantamisehdotuksia. Katsottiin, että välityömarkkinoiden tulisi kehittyä. Tarvittaisiin sekä riittävästi mielekkäitä työtoimintapaikkoja että avoimilta työmarkkinoilta osatyökykyisille sopivia palkallisia työtehtäviä (moni asiakas olisi tyytyväinen muutamiin tunteihin /pv/vko). Tuotiin esille, että työelämän ja palkkatyön välillä on iso kuilu ja asiakas voi jäädä tässä kohden yksin, jolloin askel voi olla liian suuri.

Eräs pohdinta tuon kuilun kaventamiseen oli, että asiakas menisi kuntouttavasta työtoiminnasta työkokeiluun, siitä mahdollisuus palkkatuettuun työhön ja sitä kautta työllistymiseen ko. paikkaan. Todettiin, että usein kuitenkin kunnan toimipaikoissa tarvitaan asiakkaan työpanosta, mutta ei saada lupaa täyttää paikkaa. Työpaikoilla voi olla myös epäselvää palkkatuetun työn aloittamiseen liittyvä byrokratia, jonka osalta toivottaisiin TE-hallinnon suunnalta kampanjointia ja työpaikoille jalkautumista.

Lisäksi katsottiin, että pitäisi tapahtua ilmapiirin myönteisempään suuntaan osatyökykyisiä ja pitkäaikaistyöttömiä kohtaan. Tämän katsottiin vaativan muutosta sekä työnantajien että asiakkaan itsensä osalta, mutta myös laajemmin kuntalaisten osalta.

Tärkeänä nähtiin matalankynnyksen palveluiden rooli varhaisen vaiheen ohjauksessa sekä niiden merkitys palveluja tarvitsevien asiakkaiden tunnistamisessa. Nähtiin, että tarvittaisiin riittävästi resursseja, jotta pystyttäisiin vahvistamaan palvelutarpeen arviointia ja tämänkin kautta varmistamaan asiakkaalle tarpeenmukainen ja oikea-aikainen tuki ja palvelut.

Vahvasti esille nousi myös nykyistä vahvempi erimuotoinen yksilöllinen tuki ja ohjaus prosessin eri vaiheissa. Esille nousivat tässä yksilövalmennus, työvalmennus, sosiaaliohjaus ja sosiaalinen kuntoutus.

Nähtiin, että asiakkaan on saatava tarpeenmukainen ja riittävä tuki myös työtoiminnan aikana ja moniammatillinen yhteistyö on tärkeää. Pohdittiin, että erilaisen yksilövalmennuksen keinoin pystyttäisiin esimerkiksi paremmin varmistamaan, että asiakas aloittaa esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan rinnalle sovitut palvelut. Työhönvalmennusta katsottiin tarvittavan kuntouttavan työtoiminnan rinnalla, silloin kun asiakkaalla on jo selkeästi suunta työhön.

Muita esille nousseita asioita:

- Toivottiin myös nykyistä parempia mahdollisuuksia kouluttautumiseen: Asiakkailla on usein vajavainen koulutustausta tai ei koulutusta ollenkaan tai keskeytynyt koulutus
- Päihdeohjausta pitäisi olla tarjolla viikoittain.
- Velkaneuvojan palvelut pitäisi olla saatavissa omalta paikkakunnalta. Monilla asiakkailla on ulosotossa velkoja eikä motivaatiota työhön löydy sen vuoksi. Velkaneuvonta on Seinäjoella ja koetaan, että tämä on liian kaukana tapaamisia varten. Ylipäättään kaivattiin lisää sujuvuutta ja joustavuutta velkojen hoitoon.
- Kuntoutuspalveluiden saatavuus paikallisesti lähipalveluina. Välimatkat muodostuvat usein esteeksi palvelun toteutumiselle.
- Asiakkaita on välillä vaikea sitouttaa mielenterveys- ja päihdepalveluihin.

Kuvaile mahdollista työnantajayhteistyötä/yhteistyötä te-toimiston kanssa. Voit myös pohtia, miten näitä voisi parantaa. Kuvaile keskeisiä haasteita.

Kuvaa (hankkeen aikana) lisäksi yksi toteutunut palvelupolku asiakkaan ohjautumisesta palvelun aloitukseen aina (mahdolliseen) palvelun lopettamiseen asti. Miten asiakasohjaus toimi? Oliko henkilö myös muiden palveluiden piirissä? Mitä etuuksia asiakkaalla oli?